

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ในล้านนา Astrological beliefs in Lanna

พระศิวนาถ มะโนเสาร์

Phra Siwanart Manosao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: teepadhammo.2555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ในล้านนา โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์มาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา โหราศาสตร์ในล้านนามีความเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อเรื่องผีสิง สิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ อิทธิพลของต้นไม้ใหญ่ ป่าเขา แม้กระทั่งเครื่องใช้ในครัวเรือนก็สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ คนที่ทำหน้าที่พยากรณ์ในล้านนาเรียกว่า “หมอเมื่อ” ทำหน้าที่ในการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และทายผลพยากรณ์ การใช้ศาสตร์ของการพยากรณ์ในล้านนานั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น การสร้างบ้านใหม่ การแต่งงาน การออกเดินทางไปค้าขาย หรือแม้กระทั่งถามหาสิ่งของที่หายหรือถามหาคนหาย เป็นต้น แม้ในปัจจุบัน ล้านนาจะรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักแล้ว แต่ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ก็ยังปรากฏอยู่เหมือนเดิมและสามารถผสมผสานเข้ากับพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

คำสำคัญ: โหราศาสตร์, ล้านนา, พระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article aims to study the belief in astrology in Lanna by studying from various related documents.

The results of the study found that Lanna people have believed in

astrology for a long time before being influenced by Buddhism. Astrology in Lanna is related to the belief in ghosts, supernatural things, the influence of big trees, forests, and even household appliances that can be used as tools for making predictions. People who make predictions in Lanna are called “Mor Muea” who communicate with sacred things and predict the results of predictions. The use of the science of making predictions in Lanna is related to daily life, such as building a new house, getting married, going on a business trip, or even asking for lost items or missing people. Although Lanna has now adopted Buddhism as its main religion, the belief in astrology still exists as before and can be integrated with Buddhism very well.

Keywords: Astrology, Lanna, Buddhism

บทนำ

โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มนุษย์มีการเรียนการสอนและให้ความสนใจมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญของโหราศาสตร์นั้นได้แพร่กระจายไปยังมนุษย์ทุกคนชั้นจนวนจากกล่าวได้ว่าโหราศาสตร์เป็นฐานความคิดสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยความรู้ทางโหราศาสตร์นั้นเป็นความรู้สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ ระบบการโคจรของดวงดาวที่เรียกว่า ดาราศาสตร์ ส่วนในระบบโหราศาสตร์เรียกว่า จักราศี อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ดาราศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ของเส้นทางการโคจรของกลุ่มดวงดาว ส่วนโหราศาสตร์เป็นการเรียนรู้อำนาจของดวงดาวและอำนาจของการโคจรของกลุ่มดาวต่าง ๆ ดาราศาสตร์จึงมีลักษณะที่เป็นรูปธรรม ในขณะที่โหราศาสตร์เป็นเรื่องของนามธรรม (สถิต ภาคมฤค และคณะ, 2560 : 67) และถือว่า ความรู้ด้านโหราศาสตร์นั้นได้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตลอดมา ความรู้โหราศาสตร์ในยุคอดีตทั้งของอินเดียโบราณ กรีก อียิปต์โบราณ ถือกันว่า การโคจรของดวงอาทิตย์เป็นแนวสำคัญเพื่อกำหนดแบ่งช่วงเวลาองศาในการโคจร และกลุ่มดาวที่ดวงอาทิตย์โคจรผ่านเป็นแนวคิดสำคัญ แนวคิดหนึ่งของโลก เรียกว่า สุริยคติ ในขณะที่ประเทศจีน และกลุ่มประเทศทางซีกโลกตะวันออกกำหนดนับการโคจรของดวงจันทร์เป็นหลักสำคัญ นับตั้งแต่เริ่มเปล่งแสง เต็มดวง สิ้นแสง เป็นวงจรการเดินทางของดวงจันทร์ซึ่งมีอิทธิต่อพืชพันธุ์ และน้ำในโลก มนุษย์จึงนิยมช่วงเวลาองศาในการโคจร และกลุ่มดวงดาวที่ดวงจันทร์โคจรผ่าน เป็นแนวคิดสำคัญเรียกว่า จันทรคติ (ประมวน วรณโชติผาเวช, 2551: 6)

วิชาโหราศาสตร์ได้มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวิชาโหราศาสตร์ที่ปรากฏในประเทศไทยถือได้ว่าได้มีวิวัฒนาการมาจากโหราศาสตร์ของอินเดีย โบราณตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาลหรือประมาณสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว ซึ่งเริ่มแรกของศาสตร์สาขานี้ได้เริ่มต้นและแพร่หลายในกลุ่มวรรณะพราหมณ์ และแพร่กระจายไปสู่วรรณะอื่นๆ ส่วนในประเทศไทยได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญเกี่ยวกับโหราศาสตร์ที่ได้ขุดพบอารยธรรมบ้านเชียงที่จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีอายุเก่าแก่ประมาณสี่พันถึงห้าพันปี หลักฐานทางโหราศาสตร์สำคัญที่ได้ขุดพบ ได้แก่ สัญลักษณ์เกี่ยวกับจักราศี สัญลักษณ์เครื่องหมายเกี่ยวกับดวงดาวต่าง ๆ มากมาย ด้วยเหตุนี้ได้มีข้อสันนิษฐานว่า คนไทยได้เริ่มมีการเรียนรู้วิชาโหราศาสตร์มาแล้วประมาณห้าพันปี วิชาโหราศาสตร์ มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และเป็นศาสตร์ แห่งการเรียนรู้อำนาจของดวงดาว และอำนาจการโคจรของกลุ่มดาวต่างๆ วิชาดาราศาสตร์มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยจักษุสัมผัส แต่วิชาโหราศาสตร์เป็นลักษณะของนามธรรม นอกจากนี้ความรู้ด้านโหราศาสตร์ยังเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ครั้งบรรพกาล (ฉนิพนธ์ สาริพันธ์ และ คณะ, 2564: 60)

เนื้อหา

1. ความหมายของโหราศาสตร์

คำว่า “โหราศาสตร์” (ASTROLOGY) มีศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง วิชาที่ว่าด้วย เวลา และคำว่า โหราศาสตร์ ตามตำราของ “วราหมิหิระ” กล่าวว่าเป็นคำที่มาจากคำประสม สองคำ คือ “อโห” และ “ราตรี” ซึ่งแปลว่า วันและคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย (อโห + ราตรี) จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ยังมีอีกคำที่ใช้แทนโหราศาสตร์คือ โขยติศาสตร์ หรือ โขติศาสตร์ มาจากคำว่า “โชติ” แปลว่า แสงสว่าง หรือดวงดาว ซึ่งแปลว่า “วิชาที่ว่าด้วยแสงสว่างหรือดวงดาว” (มานพ นักการเรียน, 2554: 1)

2. ความเชื่อด้านโหราศาสตร์

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้าหรือภูตผีปีศาจ ดังนั้น เมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด ไฟผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัยและวาตภัยต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มียธิพิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจประโยชน์ แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็น

อยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดีและเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมหรือศาสนาเกิดขึ้น

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักมานุษยวิทยาตะวันตกพยายามศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ และไสยศาสตร์ ภายใต้แนวคิดและกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกัน 6 แบบ ได้แก่ (นฤพันธ์ ด้วงวิเศษ, 2560: 176-179)

1) กระบวนทัศน์หน้าที่นิยม (Functionalist Approach) เวทมนต์คาถาในสังคมชนเผ่า มีหน้าที่ทำให้มนุษย์ได้ในสิ่งที่ต้องการและสามารถควบคุมธรรมชาติได้ เช่น คาถาเรียกฝูงปลา คาถารักษาโรค เป็นการใช้ไสยศาสตร์ตอบสนองการยังชีพของมนุษย์ และใช้ควบคุมสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ในธรรมชาติเพื่อทำให้มนุษย์รู้สึกสบายใจ ความเชื่อไสยศาสตร์และศาสนาจะทำหน้าที่จัดระเบียบสังคม หลอมรวมสังคมให้เป็นเอกภาพ หน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงถูกแบ่งเป็นสองด้าน คือ ด้านที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ กับด้านที่ควบคุม กฎระเบียบของสังคม โดยความเชื่อทางศาสนาอยู่ตรงข้ามกับความเชื่อทางโลก ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวข้องกับความคิดดีและอำนาจที่มองไม่เห็น ซึ่งมีหน้าที่จัดระเบียบสังคม คำอธิบายตามกรอบความคิดนี้มีกลิ่นอายแบบตะวันตกที่มองมนุษย์ในฐานะเป็นผู้ที่แสวงหาประโยชน์เชิงวัตถุ ซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลความคิดแบบเหตุผลนิยม ข้อวิจารณ์ต่อกระบวนทัศน์หน้าที่นิยม คือ หน้าที่ของไสยศาสตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติอาจจะส่งผลในทางตรงกันข้ามกับที่สิ่งมนุษย์คาดหวัง ฉะนั้น การทำหน้าที่อาจไม่นำไปสู่ผลลัพธ์แบบที่ต้องการเสมอไป

2) กระบวนทัศน์จิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Approach) พฤติกรรมเชิงศาสนาและความเชื่อสะท้อนบุคลิกภาพของมนุษย์ โดยมองว่ามนุษย์มีความเพ้อฝันหรือจินตนาการถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ และปรารถนาที่จะสื่อสารกับสิ่งเหล่านั้นเพื่อขอความช่วยเหลือ โดยอาศัยไสยศาสตร์และเวทมนต์คาถาเป็นเครื่องมือที่จะติดต่อกับวิญญาณ และเทพเจ้า การอธิบายในแนวนี้นำเอาทฤษฎีจิตวิทยาของ Sigmund Freud, Carl Jung และ William James ไปอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมชนเผ่าที่นิยม การกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องรางของขลัง นำไปสู่การอธิบายว่ามนุษย์เหล่านั้นเปรียบเสมือนเด็กทารกที่ยังหวาดกลัวอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ความหวาดกลัวทำให้มนุษย์ต้องประกอบพิธีกรรม เช่น ไหว้ เพื่อให้วิญญาณปกป้องคุ้มครอง ความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นประสบการณ์ของความกลัวเกรงอำนาจเหนือธรรมชาติและวิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนออกมาในพิธีกรรม กระบวนทัศน์จิตวิเคราะห์ทำให้เห็นความมนุษย์มองอำนาจเหนือธรรมชาติในฐานะสิ่งที่ช่วยปลดปล่อยความคับข้องใจ ความกลัว และความไม่

สบายใจให้หมดไป ซึ่งรากฐานของความคิดนี้ มาจาก David Hume ซึ่งมองว่าความเชื่อทางศาสนาเกิดจากอารมณ์ของมนุษย์ที่ต้องการขจัดและเอาชนะความวิตกกังวลที่ซ่อนอยู่ภายในใจ กระบวนทัศน์นี้เน้นอธิบายอารมณ์ของมนุษย์เป็นสำคัญ ซึ่งบางครั้งถูกนิยามว่าเป็น Emotionalist Approach

3) กระบวนทัศน์โครงสร้างนิยม (Structuralist Approach) ความเชื่อทางศาสนาคือระบบความคิดที่มนุษย์นำไปอธิบายอำนาจเหนือธรรมชาติและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่ออำนาจนั้น ซึ่งระบบความคิดนี้พยายามผนวกกระบวนทัศน์หน้าที่นิยมกับจิตวิเคราะห์เข้าด้วยกัน เพื่อเชื่อว่าความเชื่อไสยศาสตร์ตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์และช่วยให้สังคมมีระเบียบกฎเกณฑ์ Spiro ได้ขยายความการวิเคราะห์เชิงจิตวิทยาว่า ความเชื่อไสยศาสตร์ดำรงอยู่ใน 3 ลักษณะ คือ ความคิด การกระทำ และการแสดงออก ในระดับความคิดเป็นเรื่องของจิต เป็นการไตร่ตรองผ่านการคิดเป็นวิธีการสร้างความหมายให้กับการมีชีวิตและการอยู่ในโลก ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์จึงช่วยให้มนุษย์อธิบายการดำรงอยู่ของตัวเองและสังคมได้ ในระดับการกระทำ เป็นการใช้ไสยศาสตร์เพื่อตอบสนองเรื่องปากท้องและการทำมาหากิน ในระดับการแสดงออก เป็นการใช้ไสยศาสตร์เพื่อระบายความทุกข์ ความกลัว และความสับสนในชีวิต ทั้งหมดนี้คือการมองในเชิงโครงสร้างที่ไสยศาสตร์ทำหน้าที่สร้างระเบียบสังคมและช่วยให้มนุษย์มั่นใจในการดำเนินชีวิต

4) กระบวนทัศน์สัญลักษณ์นิยม (Symbolic/Interpretive Approach) วัตถุและการปฏิบัติทางศาสนา คือ “ระบบของสัญลักษณ์” ที่มีความหมายแฝงอยู่ ซึ่งมนุษย์จะใช้สัญลักษณ์เพื่อบ่งบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความปรารถนา และแรงบันดาลใจของตัวเองในการที่จะจัดระเบียบชีวิตและสิ่งต่างๆ รอบตัว สัญลักษณ์ทางศาสนาจึงเป็นระบบของการสร้างความหมายที่ซับซ้อน ฉะนั้น สัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงสะท้อนอารมณ์ที่มนุษย์อยากจะทำสร้างความหมายให้กับตนเองและโลก ในแง่นี้ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็น “ประสบการณ์เชิงสัญลักษณ์” ที่ทำให้มนุษย์เข้าใจการมีชีวิต การอยู่ในโลกและการอยู่ร่วมกับคนอื่น สัญลักษณ์ทางศาสนาช่วยให้มนุษย์รู้จักการตั้งเป้าหมาย และลงมือทำบางสิ่งบางอย่าง ในขณะที่สัญลักษณ์ของความเชื่อจะปรากฏอยู่ในวัตถุสิ่งของในพิธีกรรม ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาพิเศษที่สมาชิกของสังคมจะออกมาทำทนายหรือเซตบูชาแบบกฎเกณฑ์และระบบคุณค่าต่างๆ ทั้งนี้ การทำความเข้าใจระบบความเชื่อจำเป็นต้องตีความสัญลักษณ์ ซึ่งกระบวนทัศน์นี้ จะสนใจการตีความเพื่อที่จะอธิบายอารมณ์ของมนุษย์และบรรทัดฐานทางสังคม

5) กระบวนทัศน์นิเวศน์วัฒนธรรม (Cultural Ecology Approach) มีการตั้งข้อสังเกตว่าลักษณะร่วมกันของความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในที่ต่างๆ ของโลกจำเป็นต้องศึกษาเชิง

เปรียบเทียบเพื่อทำให้เห็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงศาสนา เพราะมนุษย์ในแต่ละเขตนิเวศน์วัฒนธรรมจะมีวิธีการแสดงความรู้สึกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ดังนั้น ตามทัศนะของ Goodman การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat) จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมทางศาสนาที่มนุษย์ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง มนุษย์แสดงออกในความเชื่อทางศาสนาผ่านความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมและการดำรงชีพ หากการดำรงชีพเปลี่ยนไป วิธีการแสดงออกและพฤติกรรมทางศาสนาจะเปลี่ยนไปด้วย การให้ความหมายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านนิเวศวัฒนธรรมจำเป็นต้องวิเคราะห์กระบวนการคิดและการรับรู้ที่มนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้กระบวนการทัศน์นิเวศน์วัฒนธรรมถูกนิยามอีกชื่อหนึ่งว่า Cognitive Approach

6) กระบวนทัศน์อำนาจ/ความรู้ (Power/Knowledge Approach) โลกทัศน์ที่มนุษย์ใช้อธิบายการมีชีวิตและการอยู่ในโลก เป็นเรื่องของ การสร้างความจริงที่แตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม ดังนั้น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นโลกทัศน์ที่ใช้สร้างความจริงเช่นเดียวกับการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การมองดูมนุษย์ในสังคมชนเผ่ากราบไหว้เจ้าป่าเจ้าเขาและวิญญาณบรรพบุรุษ จึงมิใช่เรื่องความไร้เหตุผล แต่เป็นโลกทัศน์ที่มนุษย์มองสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติเป็น “บุคคล” ที่ให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติจึงเป็นภาพสะท้อนของความรู้ที่สอนให้มนุษย์รู้จักระบบศีลธรรมผ่านการเคารพบูชา การให้เกียรติ ความรับผิดชอบ และการประมาณตน มนุษย์จะมีใช้เจ้านายเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณในธรรมชาติ จึงดำรงอยู่ในฐานะ “ความรู้” ที่ค้ำจุนการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่ง Bird-David เรียกว่า “การแสวงหาความรู้เชิงสัมพันธ์” (Relational Epistemology) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

3. แนวคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์ล้านนา

ล้านนาเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่และยิ่งใหญ่มาแต่โบราณ มีความรุ่งเรืองทั้งทางด้านศาสนา ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม มีทั้งภาษาพูดและเขียนอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ซึ่งปัจจุบันแบ่งออกเป็น 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน โดยจังหวัดที่กล่าวนี้ล้วนมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปัจจุบันเรียกว่า “คนเมือง” หรือ “คนล้านนา” ตามชื่อของอาณาจักรที่มีการปกครองแบบนครรัฐที่ตั้งขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 โดยพญามังราย ซึ่งมีศูนย์กลางอาณาจักรอยู่ที่เมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่

การนับถือศาสนาของชาวล้านนา มีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์อันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ แล้วมารับเอาพระพุทธศาสนาต่างกรรมต่างวาระ จึงเกิดการผสมผสานจนแนบแน่น

การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาจึงปนเปกันระหว่างศาสนาพุทธ และพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกันกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม อานิสงส์ผลบุญอันเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาโดยตรง และเชื่อในไสยศาสตร์ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตามคตินิยมของพวกพราหมณ์ จึงทำให้อาณาจักรล้านนามีความหลากหลายในเรื่องคติ ความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและไสยศาสตร์ควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน ดังนั้นอาณาจักรล้านนาจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและประเพณีความเชื่อต่างๆ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน (พระพิชฌัญพล สุวณฺณรุโป (รูปทอง), 2562: 2003) และความเชื่อ ถือเป็นแบบแผนตามขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย มีหลักคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งความเชื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติจนเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรม ทั้งความเชื่อสิ่งที่มองเห็นเชิงประจักษ์พยาน และความเชื่อที่มีอาจจะสัมผัสด้วยตาเปล่าได้ รวมถึงความเชื่อสิ่งที่สามารถบันทึกลงความสุขจากอำนาจเทวดา พระเจ้า ภูตผีปีศาจที่ยากเกินกว่าที่จะป้องกันได้ ซึ่งเหตุการณ์บางอย่างเป็นอันตรายต่อชีวิต ทำให้มนุษย์ได้แสวงหาหนทางที่จะป้องกันและคุ้มครองภัยร้ายต่างๆ จนเป็นหลักปฏิบัติและพิธีกรรมต่างๆ เกิดขึ้น ทำให้สังคมล้านนามีพิธีกรรมตามความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างศาสนาเดิมในท้องถิ่นกับความเชื่อพระพุทธศาสนา ที่แฝงด้วยความเชื่อทางไสยเวทและโหราศาสตร์ เป็นต้น

ความเชื่อที่ประกอบด้วยสติและปัญญา จะเป็นเครื่องชี้แนะคนในสังคมว่าการที่คนเราจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและเกิดสันติสุขกับคนด้วยกัน จะอยู่โดยไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน อยู่กับป่า ภูเขา น้ำ ไฟ อากาศที่เราหายใจเข้าไป และฟ้ายังหมายถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ เหนือมนุษย์อีกด้วย มนุษย์จำเป็นต้องสร้างดุลยภาพกับอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดังนั้น การที่มนุษย์จะมีความสุขหรือไม่มีความสุขขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่ดีกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคม ประเทศชาติบ้านเมือง กับพืชผัก ต้นไม้สัตว์ต่างๆ ทั้งสัตว์เล็กไปถึงสัตว์ใหญ่ ซึ่งเป็นทั้งอาหารเพื่อยังชีพและเป็นเพื่อนร่วมโลก การศึกษาความเชื่อพิธีกรรมบนพื้นฐานของภูมิปัญญา อาทิ ความเชื่อเรื่องผี เรื่องเทวดา เป็นความเชื่อที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน ความเชื่อในศาสนา เชื่อเรื่องระบบคาสอนอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างความเชื่อกับความศรัทธา ผนวกกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ มนุษย์จึงได้ขยายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติโดยรอบ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับอำนาจดังกล่าว ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าอำนาจเหล่านั้นมีพลังแฝงอยู่ สามารถควบคุมธรรมชาติและควบคุมวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมจะต้องวางอยู่บนฐานความสัมพันธ์ของความคิดหรือความสัมพันธ์ของมนุษย์กับอำนาจเหนือ

ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่กล่าวมาแล้ว ความเชื่อและพิธีกรรม มนุษย์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในภาวะวิกฤติ เช่น คนตัดต้นไม้ ทำลายป่า มนุษย์ก็นำเอาพิธีกรรมทางพุทธศาสนา มาบวชต้นไม้ บวชป่า บวชแม่น้ำลำธาร เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ เป็นวิธีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เมื่อมนุษย์รู้และเข้าใจจากเหง้าทางวัฒนธรรม มอง เห็นคุณค่าและเข้าใจปัญหาสถานการณ์ปัจจุบัน ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสม มีพิธีกรรมหลายอย่างที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมคือ “ผีกับพุทธ” เมื่อมนุษย์ได้เอาธรรมชาติ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติและอำนาจลึกลับทั้งหลาย มาสถาปนาเป็นบุคคลขึ้น เช่น เป็นผี เป็นเทพ เป็นเทวดา เลื้อบ้าน เลื้อวัด เลื้อเมือง

แม้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมจะไม่เป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีผลทางพฤติกรรมและการดำรงชีวิตของมนุษย์ เข้าใจความคิด ทัศนคติและโลกทัศน์ ตลอดจนมองเห็นพัฒนาการทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สะท้อนให้เห็นสภาพทางภูมิศาสตร์ และระบบนิเวศปลูกฝังความคิดความเชื่อสอดคล้องกับวิถีชีวิตซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามโครงสร้างภายนอกที่เข้ามากระทบ ความเชื่อและพิธีกรรมจึงเป็นเสมือนสายใย ชีวิตของคนในสังคมชุมชน ในทางประวัติศาสตร์ การประกอบพิธีกรรมเป็นการสืบทอดเรื่องราวให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ความเป็นมาของท้องถิ่นอันเป็นรากเหง้าแผ่นดินของตน บทสวดในพิธีกรรมรวมถึงภูมิหลังของผีที่คุ้มครองถูกสร้างเสริมด้วยจินตภาพ กลายเป็นตำนานเล่าขานและปฏิบัติสืบทอดกันมา ความเชื่อและพิธีกรรมในเรื่องของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือผีบางเทวดา ปะปนอยู่ในความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวล้านนา นั้นจะพบได้โดยทั่วไป โดยเฉพาะในตำนานการสร้างพระพุทธรูป ตำนานการสร้างเจดีย์ การสร้างศาสนสถาน หรือศาสนวัตถุ ล้วนแต่กล่าวถึงผู้สร้างจะได้รับอานิสงส์ผลบุญมาก ยกตัวอย่างความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเช่น พิธีบูชาผีเลื้อบ้าน ผีเลื้อวัด ผีเลื้อเมืองหรือเจ็นบ้าน เจ็นเมือง ของชาวล้านนา เพราะเชื่อว่ามีหน้าที่ดูแลรักษา คุ้มครองบ้านเมือง คุ้มครองวัด ประเพณีสรงน้ำพระพุทธรูป คือการนำน้ำที่บริสุทธิ์ น้ำขมิ้นส้มป่อยสรงน้ำพระพุทธรูปที่สำคัญเช่น พระพุทธสิหิงค์ พระเจ้าฝางแสนห้า เพื่อขอให้ฝนตกตามฤดูกาล ประเพณีการทานหรือ ถวายข้าวพระเจ้าพระพุทธรูปต้องฉันอาหารเช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์ เมื่อถวายข้าวแล้ว พระพุทธรูปคุ้มครองรักษา ประเพณีทานตุ๋นให้กับวัดโดยเฉพาะการทานตุ๋นให้คนตายโหง ต้องทานตุ๋นแดงก่อนเพราะเป็นเคล็ดแก้กันได้ แล้วทานตุ๋นขาว ถูกสอนว่าอานิสงส์ตุ๋นขาว แรงกว่าตุ๋นแดง นอกจากนี้ยังทานซ้อ 108 อัน และกองทราย 108 กอง ก็เชื่อว่าช่วยให้คนที่ตายโหงหรือตายไม่ตีจะพ้นจากวิบากกรรม เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, 2550: 70-74)

การนับถือผีของคนเมือง อันหมายถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีการนับถือกัน

มาช้านานแล้ว อันเป็นเช่นเดียวกันกับคนไทยในภาคอื่นๆ ในขณะเดียวกัน อิทธิพลความเชื่อเรื่องอำนาจอื่น เช่น ผีสิง เวทย์มนต์ ที่ส่งผลต่อโลกทัศน์และชีวิตศันของผู้คนส่วนใหญ่ก็มีในภาคเหนือเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า โดยความเชื่อพื้นฐานของชาวล้านนานั้น ก่อนการแผ่เข้ามาของพระพุทธศาสนาก็มีการนับถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษดั้งเดิมอยู่แล้ว ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีความเชื่ออื่นที่เชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติ นั่นก็คือ เวทย์มนต์ คาถา โหราศาสตร์ ยันต์ เป็นต้น ที่สัมพันธ์ไปกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวล้านนา ก่อนจะถูกผนวกรวมเข้ากันกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในที่สุด แม้พระพุทธศาสนาเข้ามาในภายหลัง ก็ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์หรือทำลายความเชื่อดังกล่าว กลับสร้างสรรค์และกลมกลืนกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่มีความหลากหลาย ชาวล้านนาเมื่อประสบกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายหรือต้องการโชคลาภ มักจะจุดเทียนแก้หรือขอพรตามที่ตนประสงค์ เช่น หากรู้สึกว่าจะตนเองเกิดเรื่องราวไม่ดีในชีวิต จึงต้องพึ่งพาความเชื่อที่สามารถหาทางออกให้ได้ นั่นคือ จุดบูชาเทียน ลวดเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์ ยกตัวอย่างในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวล้านนาจะหาเทียนมาจุดบูชาในวันพระยาวັນหรือวันปากปี โดยจะหาเทียนจากผู้ทำเทียนที่มีความรู้ทางด้านการทำเทียนบูชา ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักปราชญ์ผู้ที่มีความชำนาญในการเขียนอักขระล้านนา ร่วมด้วยกับองค์ความรู้ที่เป็นทางด้านไสยศาสตร์ และการลงอักขระภาษาล้านนาก่อน แล้วจึงนำมาบูชา เพราะเชื่อว่าเคราะห์ร้าย สิ่งไม่ดี เสนียดจัญไร ทุกข์โศก โรคภัยก็จะหายไป รวมถึงเมื่อต้องการโชคลาภจึงมักที่จะมีการบูชาเทียนรับโชค เป็นต้น โดยมีผู้ทำเทียนบูชานั้นเป็นทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ ในส่วนของพระสงฆ์เองนั้นที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้มีวิद्याคม หรือปราชญ์ชาวบ้าน ในส่วนที่เป็นฆราวาสนั้นโดยส่วนมากจะเป็นน้อยหรือหนาน กล่าวคือเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมา (พระนนทนนท์ มูลยศ, วิโรจน์ อินทนนท์ และ ปิยะมาศ ใจไฝ่, 2560: 200-204)

การจุดยันต์เทียนเป็นความเชื่อในล้านนาที่ช่วยในการส่งเสริมและหนุนส่งดวงชะตาแก่ผู้ที่บูชา โดยการจุดยันต์เทียนเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ในล้านนาที่เชื่อว่ายันต์เทียนมีพลังานุภาพในการช่วยเหลือผู้ที่จุดให้ปราศจากเคราะห์ร้าย ก่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์ ความเป็นสิริมงคล และช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายที่เป็นเสนียดจัญไรแก่ตนเองและครอบครัว ซึ่งโดยทั่วไปยันต์เทียนจะผ่านพิธีกรรมของอาจารย์วัด (ปู่จัน) หรือพระสงฆ์ที่ได้ลงอักขระศาสตร์ยันต์ไว้แล้ว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบความทุกข์ เคราะห์ร้าย ดวงชะตาตก ให้พ้นจากความทุกข์ลำบาก และเป็นการหนุนส่งให้เกิดความโชคดีเสริมดวงเวลาดวงตก เสริมทรัพย์ ช่วยปัดเป่าโรคภัยไข้หรือพ้นจากการต้องโทษที่เขาปองร้าย ฯลฯ (สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, และคณะ, 2565: 234)

วิโรจน์ อินทนนท์ ได้จัดแบ่งความคิดและความเชื่อของชาวล้านนาไว้ โดยให้ความเห็นว่า แม้ว่าชาวล้านนาจะอาศัยอยู่ร่วมกันหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ในวัฒนธรรม ความเชื่อ ใน

แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย แต่โดยภาพรวมแล้วชาวล้านนาในหลายกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความคิดและความเชื่อร่วมกัน ได้แก่ ความคิดและความเชื่อเรื่องผี ความคิดและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความคิดและความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความคิดและความเชื่อจากพระพุทธศาสนา (วิโรจน์ อินทนนท์, 2554: 6) ซึ่งชาวล้านนามีความเชื่อเรื่องผีเถน ผีเมือง ผีบรรพบุรุษ ผีต ผีเม็ง และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อักขระ เลขยันต์ และเทียนบูชาด้วย แม้ชาวล้านนาที่ถือว่าตนนั้นเป็นคนเมืองจะมีอยู่หลายกลุ่ม หลากหลายชาติพันธุ์ และมีความเชื่อที่เป็นลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นคือความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ รวมถึงการบูชาสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อหลักที่ได้ยึดถือ ที่มีมาแต่เดิมก่อนพระพุทธศาสนา จะเริ่มเข้ามามีบทบาทร่วมในสมัยต่อมา แต่ยังคงมีความเข้าใจแรกเริ่มนั้นว่า พระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบหนึ่งของคาถาคอมอยู่ รวมทั้งการถือผี วิญญาณ เวทย์มนต์คาถาของขลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับการบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติที่ผูกแน่นกับผู้คนในสังคมล้านนามีมายาวนาน และสามารถปรับตัวผสมผสานเข้ากับทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามามีบทบาทใหม่ๆ ในสังคมได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนั้น การทำนายทายทักของชาวล้านนาที่ถือได้ว่าเป็นโหราศาสตร์ การพยากรณ์ที่ชัดเจนและมีหลักฐานเชิงประจักษ์คือ การดูเมื่อขาง (พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์ และคณะ, 2562: 254-271) (อ่านว่า เมื่อ-จาง) คำว่า “เมื่อ” หมายถึง “การพยากรณ์ ฤกษ์ยาม” และคำว่า “ขาง” (ล้านนาออกเสียงว่า “จาง”) หมายถึง “การเลือกออก หรือ การคัดออก” ดังนั้น “เมื่อขาง” หมายถึง “การพยากรณ์ด้วยการสุ่มเลือกคำพยากรณ์ออกมา” คล้ายกับการ “เสี่ยงเซียมซี” แบบโหราศาสตร์จีน

เมื่อขาง : เซียมซีฉบับโบราณ พบที่วัดไชยพรหม เลขที่ 215 หมู่ที่ 5 บ้านไชยพรหม ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ภาษาล้านนาที่จารึก เรียกว่า “เมื่อขาง ฉบับวัดไชยพรหม” เวียงเชียงคำ พระยาว จารในปี พ.ศ. 2473 เนื้อหาของคัมภีร์ เป็นคำพยากรณ์ที่จารลงในใบลาน ขนาดเล็กมาก ความกว้างประมาณ 4 เซนติเมตร และความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร จำนวนคำพยากรณ์ 47 แผ่น จารไว้เพียงด้านเดียว หรือหน้าเดียวของใบลานแต่ละแผ่น มีไม้ประกบเรียบร้อยทั้ง 2 ด้าน มีไม้แบนๆ ยาวขนาดเล็ก ผูกติดกับสายสยองเพื่อให้ผู้ต้องการคำพยากรณ์เสียบลงไปในปีกใบลานที่เรียงซ้อนกัน เป็นการ “ขาง” คือ “สุ่มเลือกคำพยากรณ์จากใบลานแต่ละใบ” คำพยากรณ์ในเมื่อขาง มีทั้งดีและร้าย จะบรรยายเป็นคำอุปมา โดยใช้เนื้อหา นิทานตอนเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนชะตาชีวิต ขึ้นหรือลงของตัวละคร จากนิทานชาดก อันเป็นที่รู้จักกันดีในล้านนา เช่น พระสุธน ในสุธนชาดก พระเวสสันดร, ชูชก, ชาลี-กัณหา ในมหาเวสสันดรชาดก พระมโหสถบัณฑิต ในมโหสถชาดก กปิลชาดก สิวไชยชาดก พระเทวทัต

ในเวฟูกชาดก ฯลฯ และเหตุการณ์บางตอนของพระพุทธเจ้าจากปฐมสมโพธิ/พุทธประวัติ มาเป็นคำพยากรณ์ว่า ผู้ฆางจะได้ลานไบใด จะดีหรือร้าย ก็ให้อ่านคำพยากรณ์ จะได้ดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง ทั้งเป็นภูมิปัญญาแบบพระพุทธศาสนาเน้นเรื่องการสนองของกรรมดีกรรมชั่วที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมล้านนา จึงได้นำมาเรียบเรียงเพื่อการอนุรักษ์และผลิตซ้ำเครื่องช่วยปลดปล่อยประโลมใจ เมื่อมีภัยคุกคามให้ได้มีที่พึ่งพิงยึดเหนี่ยวทางใจเอาไว้ แม้จะไม่ใช่ที่พึ่งอันเกษม ทำให้พ้นจากความทุกข์ดังที่อัญเชิญพุทธภาชิตมาไว้ในเบื้องต้น แต่ก็มีค่าควรการแก่การพิจารณาในภาพรวมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้วยรูปแบบคำทำนายที่ใช้วัสดุหาได้ในท้องถิ่นคือใบลาน มาทำเป็นตำราว่าด้วยคำพยากรณ์ ใช้ไม้แบนๆ เสียบแทรกลงไปในระหว่างใบลานในผูก ทำให้เกิดคัมภีร์ “เมื่อฆาง” ขึ้นมา เป็นหนังสือ ผูกขนาดเล็ก เรียกว่า “ลานก้อม” มีจำนวน 1 ผูก จำนวนหน้าลานที่จารบอกคำทำนาย 47 หน้า ที่เป็นใบบอกคำทำนาย 47 รายการ ดังใบสลาภเชียมซีเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวล้านนา พบที่วัดไชยพรหม ถือเป็นเรื่องที่น่าดีใจไม่น้อยสมควรเก็บรักษาและถ่ายทอดสืบรุ่นต่อไป บรรดาคำพยากรณ์ที่ใช้ทำนายโชคชะตาราศีทั้ง 47 ใบ จำแนกเป็นใบพยากรณ์เรื่องที่ดีจำนวน 23 รายการ ที่พยากรณ์ว่า จะได้โชคได้ลาภ ได้ยศศักดิ์ฐานะ และบริวาร และใบพยากรณ์เรื่องที่ไม่ดีอีกจำนวน 24 รายการ ให้ระมัดระวังว่าจะเกิดเภทภัย นับตั้งแต่การทะเลาะวิวาท ต้องเสียข้าว เสียของ ทรัพย์สินเงินทอง จะถูกฉ้อโกง จะถูกคนใกล้ตัวทรยศ จะสูญเสียตำแหน่ง ยศฐานาศักดิ์ แม้กระทั่งจะมีอันตรายถึงเสียชีวิต ฐานที่มาจากคำพยากรณ์ก็อาศัยเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดพลิกผันของชะตาชีวิต ทั้งรุ่งโรจน์ หรือร่วงโรยของตัวละครเอกในเรื่องมาใช้เป็นแนวชี้ชะตาของผู้ที่ต้องการรู้อนาคตของตน แม้ว่าคำพยากรณ์อาจจะไม่แม่นยำถึงหนึ่งในร้อย แต่ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาบรรพบุรุษชาวล้านนาที่สร้างเครื่องมือสำหรับบำรุงขวัญและกำลังใจเอาไว้ ในเมื่อมนุษย์ปุถุชนขาดอนาคตดังสัญญา ไม่อาจเล็งเห็นอนาคตของตน จึงจำเป็นต้องเสี่ยงทายหาคำพยากรณ์เพื่อที่ตนจะได้มีกำลังใจทำความดี ขยันทำงาน ไม่มามั่ววอโชคชะตา รอบุญหล่นทับ หรือราชมารดาเกย ทั้งจะได้ระมัดระวังในการดำเนินชีวิตเมื่อได้ใบบอกที่ไม่ดี ใช้คัมภีร์คำทำนายนี้อย่างเข้าใจในเหตุและผล อย่ายึดโดยปราศจากการไตร่ตรอง เพราะที่ไปและที่มามีอันเป็นจุดพลิกผันชะตาของตัวละครเอกในนิทานชาดกที่ใช้เป็นแบบอย่าง ก็ล้วนเกิดจากกรรม หรือการกระทำของตนทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นหลัก หากเกิดขึ้นเองแบบลอยๆ หรือมีผู้ทรงฤทธานุภาพบันดาลให้เกิดขึ้นมาไม่

สรุป

ในวิถีชีวิตของชาวล้านนาไทย ผู้คนส่วนมากเชื่อในโหราศาสตร์ เชื่อกำทำนายทาย

ทักว่าอนาคตของตนจะเป็นอย่างไร โดยผู้มีบทบาทสำคัญในการทำนายของโหราเป็นความจริงที่ต้องเชื่อถือในวรรณกรรมทั้งหลายของล้านนาไทย กล่าวถึงโหราศาสตร์ไว้หลายแห่ง นับว่าบุโรหิตอาจารย์มีความสำคัญมากต่อราชสำนักและต่อมวลชน การทำนายทายทักในวรรณกรรมต่างๆ กลายเป็นค่านิยมทางความเชื่อถือสำหรับคนล้านนาไทย ความเชื่อในฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ เป็นความเชื่อที่อาศัยการคำนวณทิศทางของดวงดาวว่าจะมีผลต่อชีวิตมนุษย์ในเวลาที่มีการกระทำมงคลหรือจะออกเดินทางมักนิยมดูฤกษ์ยามเสียก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลและมีโชคปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ความเชื่อเรื่องโชคชะตาเรามักจะเชื่อกันว่า คนจะโชคดีหรือโชคร้าย ขึ้นอยู่กับชีวิตของตน โหราจะเป็นผู้มีบทบาทในการทำนายโชคชะตา สิ่งนี้จึงฝังอยู่ในใจของคนล้านนาไทยตลอดมา รวมถึงการทำงานทุกอย่างต้องหาฤกษ์ยามและเกี่ยวข้องกับโชคชะตาเสมอ จะเห็นได้จากตำราโหราศาสตร์ของชาวล้านนา ซึ่งปรากฏในเอกสารโบราณและพิสดารหลายฉบับด้วยกัน เช่น ตำราสุริยยาตรา เป็นตำราที่เกี่ยวกับการคำนวณวิธีการนับปฏิทิน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียมีเนื้อหาเกี่ยวกับการคำนวณปฏิทินแบบสุริยคติ เป็นต้น ซึ่งพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนาก่อนที่จะมีพุทธศาสนาเข้ามา คือ ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเส้นลับที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในโลก ล้วนมาจากผีเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น โดยผีแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ ผีที่ปกปักษ์รักษาตัวบุคคลพ่อเกิดแม่เกิด รวมไปถึงความเชื่อเรื่องขวัญในตัวบุคคล ผีกลุ่มที่สอง คือ ผีที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิต เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ผีป่าเขา ผีต้นไม้ ผีในน้ำ ผีกลุ่มที่สาม คือ ผีฟ้าหรือเรียกกันว่า ผีแถน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อคนทั่วไปในเรื่องของความสมบูรณ์ของธรรมชาติ ลมพายุ ฝนตก ฟ้าร้อง แสงแดด ฯลฯ เมื่อศาสนาพุทธเข้ามาพร้อมกับโหราศาสตร์รวมถึงวิทยาการต่างๆ ที่เป็นหลักการและเป็นที่ยอมรับจากชนชั้นปกครอง ก่อนที่จะแพร่กระจายลงสู่ชาวบ้าน ผีจึงถูกจัดระบบระเบียบใหม่ให้เข้ากับหลักการใหม่ ทำให้คนล้านนานับถือพุทธศาสนาเป็นสรณะที่พึ่งแต่ก็ยังอยู่ร่วมกับผีได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

โหราศาสตร์การพยากรณ์มีอิทธิพลต่อประชาชนอย่างมาก เนื่องจากผู้คนที่ใช้บริการศาสตร์พยากรณ์ต้องการที่พึ่งทางใจ และเพื่อหาทางออกให้กับชีวิตของตนเอง ซึ่งพฤติกรรมการตัดสินใจในการใช้บริการศาสตร์พยากรณ์ของประชาชน เกิดจากปัญหาต่างๆ ประกอบไปด้วย ด้านการงาน การเงิน ครอบครัว ความรัก การเรียน สุขภาพ และโชคชะตา ทำให้ศาสตร์พยากรณ์นี้ได้รับความสนใจและเติบโตขึ้นมากในปัจจุบัน เพราะถือว่าเป็นทางออกที่สำคัญ ให้กับผู้ที่เกิดปัญหาในชีวิตด้านต่างๆ ซึ่งสาเหตุของการมาใช้บริการหมอดูส่วนใหญ่

เนื่องจากต้องการรับรู้ดวงชะตาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเสริมสร้างกำลังใจในการดำรงชีพ รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจในการทำงาน หมอคูที่ให้คำพยากรณ์ที่ดี ทำให้ผู้ใช้บริการมองเห็นทางออกของปัญหาต่างๆ และเกิดความสบายใจ มีความหวังและกำลังใจ คลายความวิตกกังวลและลดความเครียด เนื่องจากความเชื่อและศรัทธาในตัวผู้ใช้บริการที่เชื่อว่าคำแนะนำของหมอดูสามารถนำไปใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชีวิต ในทำนองกลับกัน ก็อาจเป็นช่องทางในการหลอกลวงได้ด้วย ดังนั้น รัฐควรมีเข้ามาควบคุมเพื่อให้ศาสตร์พยากรณ์เป็นศาสตร์วิชาชีพ มีการควบคุมและตรวจสอบได้ด้วยกลไกของรัฐ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

2. ข้อเสนอเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบการพยากรณ์ในล้านนาแบบเฉพาะเจาะจง เช่น การดูเมื่อกการดูฤกษ์ยาม หรือแม้กระทั่งการสูสีลง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ง่ายยิ่งขึ้น กับทั้งควรศึกษาความแม่นยำในการทำนายโดยสามารถแสดงผลเป็นสถิติตัวเลข เพื่อความน่าเชื่อถือของศาสตร์การพยากรณ์

บรรณานุกรม

- ณิชนน สารีพันธ์ และ คณะ. (2564). “โหราศาสตร์กับการดำเนินชีวิต”. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**. 8 (4): 60.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2560). “แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย”. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 25 (47): 176-179.
- ประมวณ วรรณโชติผาเวช. (2551). “การประเมินความแม่นยำของโหราศาสตร์ไทยในการพยากรณ์ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมในการทำงาน”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระนนทนันท์ มุลยศ และ คณะ. (2564). “แนวคิดเชิงปรัชญาในเทียนบูชาของชาวล้านนา”. **วารสารปณิธาน**. 17 (1): 200-204.
- พระพิชญ์พล สุวรรณรูป (รูปทอง). (2562). “ความเชื่อเรื่องยันต์ในล้านนาจากมุมมองพระพุทธศาสนา”. **วารสารมหาจุฬานาครธรรม**. 6 (4): 2003.
- พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ และ คณะ. (2562). “เมื่อช่าง : เชื่อมชีนบับใบลานล้านนา”. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**. 10 (1): 254 – 271.

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. (2557). **ฮอมผญา 30 ปี มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ทรีโอ แอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์ มีเดีย.
- มานพ นักการเรือน. (2554). **พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ อินทนนท์. (2554). **ความคิดล้านนา**. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถิต ภาคมฤค และ คณะ. (2560). “คุณค่าทางวัฒนธรรมของโหราศาสตร์ชาติพันธุ์ในแง่ สกลนคร”. **วารสารมยสาร**. 15 (2): 67.
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และ คณะ. (2565). “สัญญาะยันต์เทียนในวิถีชุมชนล้านนา”. **วารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. 11 (1): 234.